

POSTANOWIENIE

Dnia 10 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z odwołania R. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Ł.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 10 grudnia 2020 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 9 sierpnia 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z 9 sierpnia 2019 r., oddalił apelację ubezpieczonego R. M. od wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z 23 października 2018 r., którym oddalono odwołanie R. M. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Ł. z 15 maja 2018 r., odmawiającej mu prawa do emerytury z powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych.

Sąd Okręgowy ustalił, że R. M. urodził się 8 sierpnia 1948 r., zatem 16 lat ukończył 8 sierpnia 1964 r. W dniu 9 maja 2018 r. złożył w ZUS wniosek o emeryturę. Wnioskodawca udokumentował 9 lat, 8 miesięcy i 26 dni okresów składkowych i nieskładkowych, zaś wyliczony przez organ rentowy staż ubezpieczeniowy nie był kwestionowany przez wnioskodawcę. Wnioskodawca podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników w latach 1978 – 2015. Ma ustalone prawo do emerytury rolniczej od 1 kwietnia 2015 r.

Ubezpieczony wnosił dodatkowo o zaliczenie do stażu ubezpieczeniowego pracy w gospodarstwie rolnym w latach 1963 – 1973, przy czym z uwagi na obowiązujące przepisy, możliwe było rozważenie zaliczenia wyłącznie okresu po ukończeniu przez niego 16. roku życia, a więc od 1964 do 1968 r., ponieważ od tego roku wnioskodawca podjął zatrudnienie, a okres ten został już uwzględniony przez organ rentowy jako okres składkowy. Zatem hipotetycznie zaliczeniu mogły podlegać tylko 4 lata (o co ostatecznie wnioskodawca wnosił) okresu pracy w gospodarstwie rolnym, co nadal powodowało, że wnioskodawca nie spełniał przesłanek do nabycia prawa do emerytury z powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych, czyli 25 lub 20 lat wymaganych od osób urodzonych przed 1949 r. Z tego względu Sąd pominął dowód z przesłuchania wnioskodawcy na okoliczność wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym oraz oddalił wnioski dowodowe w postaci zeznań świadków na tę okoliczność, bowiem ustalenie tego faktu było zbędne dla rozstrzygnięcia. Z tych samych względów Sąd oddalił wnioski dowodowe zmierzające do ustalenia wysokości wynagrodzenia wnioskodawcy za pracę w jednym z zakładów pracy, bowiem przedmiotem sporu było samo prawo do emerytury, a nie jej wysokość.

Na podstawie dokonanych ustaleń faktycznych Sąd Okręgowy uznał odwołanie za niezasadne, powołując przy tym treść art. 27, art. 28 i art. 10 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383). Zgodnie z tym ostatnim przepisem przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16. roku życia, traktując je, z zastrzeżeniem art. 56, jak okresy składkowe. Jednocześnie okresów tych nie uwzględnia się, jeżeli zostały zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Wyrok Sądu Okręgowego został zaskarżony apelacją przez pełnomocnika odwołującego się, który zarzucił: 1) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 10 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2020 r., poz. 53 ze zm.) przez jego niewłaściwą wykładnię i oddalenie odwołania w konsekwencji uznania, że do

okresu składkowego wnioskodawcy R. M. nie można zaliczyć okresu 1963-1973 (jako okresu pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16. roku życia); 2) naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wydane w sprawie orzeczenie, tj. (-) art. 258 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. przez bezzasadne oddalenie wniosków dowodowych o przesłuchanie świadków zgłoszonych przez odwołującego się, w sytuacji gdy zeznania tych świadków dotyczyły faktów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia w sprawie; (-) art. 299 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. przez bezzasadne pominięcie dowodu z przesłuchania odwołującego się w charakterze strony, w sytuacji gdy jego zeznania dotyczyły faktów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia w sprawie; (-) art. 233 § 1 k.p.c. przez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów, przejawiające się tym, że Sąd pierwszej instancji nie rozważył wszechstronnie wszystkich okoliczności sprawy jak również dokonał błędnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego, i prowadzące do uznania, że wskazanych okresów zatrudnienia wnioskodawcy w gospodarstwie rolnym nie można zaliczyć do okresu składkowego, a w konsekwencji odmowę przyznania prawa do emerytury. Apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie odwołania, a w razie nieuwzględnienia tego wniosku, o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącego zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny uznał, że apelacja jako całkowicie niezasadna podlegała oddaleniu. Sąd podkreślił, że ustalenia faktyczne zostały poczynione w niezbędnym, wystarczającym zakresie i w istocie apelujący ich nie zakwestionował. Sąd drugiej instancji stwierdził, że Sąd Okręgowy w sposób jasny, czytelny a przede wszystkim właściwy wskazał powody odmowy przeprowadzenia dowodów z zeznań wnioskodawcy i świadków, czego domagał się ubezpieczony. Sąd stwierdził, że zarzut naruszenia prawa materialnego – art. 10 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – okazał się także niezasadny.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł ubezpieczony. Skargę oparto na naruszeniu art. 10 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu

Ubezpieczeń Społecznych przez jego niewłaściwą wykładnię, a także na naruszeniu przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wydane w sprawie orzeczenie, tj. art. 227, art. 233 § 1, art. 258 oraz art. 299 k.p.c. ze względu na odmowę przeprowadzenia wnioskowanych przez skarżącego dowodów z zeznań świadków oraz przesłuchania go w charakterze strony na okoliczność pracy w gospodarstwie rolnym.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powołano się na jej oczywistą zasadność, a uzasadnienie ograniczono do odesłania do podstaw kasacyjnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Nie przysługuje od każdego orzeczenia sądu drugiej instancji, które nie satysfakcjonuje strony skarżącej. Wnosi się ją do Sądu Najwyższego od prawomocnego wyroku poza tokiem instancji. Jej przyjęcie do merytorycznego rozpoznania musi być uzasadnione istotnym interesem publicznym, w szczególności potrzebą dokonania wykładni przepisów, które jeszcze nie doczekały się sądowej interpretacji albo wywołują wątpliwości interpretacyjne, rozstrzygnięciem istotnych zagadnień prawnych, zwłaszcza o charakterze precedensowym, dotychczas nierozważanych przez Sąd Najwyższy, wreszcie wyeliminowaniem orzeczeń oczywiście i rażąco wadliwych. Wniesienie skargi kasacyjnej doznaje istotnych ograniczeń, pozwalających Sądowi Najwyższemu na wstępną selekcję spraw, które będą merytorycznie rozpoznane (tzw. przedsąd). Wymagania konstrukcyjne skargi określa art. 398⁴ § 1 i 2 k.p.c., nakładając na skarżącego obowiązek zawarcia w skardze wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania oraz jego uzasadnienia.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących

rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) powinno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Sąd Najwyższy w ramach tzw. przedsądu bada tylko powołane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie, zaś cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie przez skarżącego istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym. Przepis art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaga, aby wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowił odrębny element pisma procesowego, niezależny od przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). Uzasadnienie wniosku natomiast powinno nawiązywać do przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Wśród elementów konstrukcyjnych skargi kasacyjnej, w art. 398⁴ § 2 k.p.c. ustawodawca wymienił obowiązek sformułowania przez skarżącego wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i przedstawienia jego uzasadnienia. Spełnienie tego wymagania konstrukcyjnego skargi polega na przedstawieniu odpowiedniego, wyodrębnionego wywodu prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 14 maja 2015 r., III PK 6/15, LEX nr 1723780). Argumentacja uzasadniająca wniosek o

przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinna dotyczyć ustawowo określonych przyczyn (art. 398⁹ § 1 k.p.c.) z zachowaniem standardu odpowiedniego do powagi i celów postępowania kasacyjnego przed Sądem Najwyższym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 maja 2010 r., III UZ 2/10, LEX nr 622211).

Zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem orzecznictwa, skarga jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., jeżeli zaskarżone skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna od razu, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494 oraz z 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNAPiUS 2003 nr 18, poz. 437). Oczywiste naruszenie prawa jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy jest ono z góry widoczne dla każdego prawnika, bez potrzeby głębszej analizy prawniczej, gdy jest zupełnie pewne i nie może ulegać żadnej wątpliwości, gdy podniesione zarzuty naruszenia wskazanych przepisów są zasadne na pierwszy rzut oka, bez dokonywania głębszej analizy tekstu tych przepisów i bez doszukiwania się ich znaczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538).

Powołanie się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje zatem skarżącego do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną, a przez to podlegającą uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695).

W ocenie Sądu Najwyższego w obecnej sprawie wnioski o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie dają podstaw do uznania, że skarga jest oczywiście uzasadniona. Nie jest rzeczą Sądu Najwyższego poszukiwanie w innych częściach skargi argumentów na uzasadnienie tego wniosku (por. postanowienie Sądu

Najwyższego z 22 kwietnia 2015 r., IV CSK 613/14, LEX nr 1678089). Skarżący nie przedstawił przekonujących argumentów przemawiających za jego tezą, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Wypada zauważyć, że art. 10 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, dotyczący możliwości uwzględnienia okresów pracy rolniczej do stażu ubezpieczeniowego, jest rozbudowanym przepisem. Stanowi on, że: 1. Przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również następujące okresy, traktując je, z zastrzeżeniem art. 56, jak okresy składkowe: 1) okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki, 2) przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego po ukończeniu 16. roku życia, 3) przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16. roku życia, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art. 5-7, są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu. 2. Okresy wymienione w ust. 1 pkt 1 uwzględnia się także przy ustalaniu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe ustalone na zasadach określonych w art. 5-7 są krótsze od okresu wymaganego do przyznania renty, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu. 3. Okresów, o których mowa w ust. 1 i 2, nie uwzględnia się, jeżeli zostały one zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty, na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Skarżący nie precyzuje w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej, która z jednostek redakcyjnych art. 10 daje podstawę do formułowania twierdzenia o oczywistej zasadności skargi. Sądy pierwszej i drugiej instancji nie kwestionowały, że wnioskodawca pracował w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16. roku życia. Jednak nawet przyjęcie, że w latach 1963 – 1973 pracował w gospodarstwie rolnym, nie zmieniałoby oceny prawnej Sądu Apelacyjnego, że brak mu pełnego stażu ubezpieczeniowego do nabycia prawa do emerytury z powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych (czyli z ZUS), ponieważ część okresów pracy w gospodarstwie rolnym została zaliczona jako okresy, od których zależało nabycie przez wnioskodawcę prawa do emerytury rolniczej (z KRUS).

Tymczasem art. 10 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jednoznacznie stanowi, że okresów, o których mowa w art. 10 ust. 1, nie uwzględnia się, jeżeli zostały one zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty, na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników. Ten sam okres pracy w gospodarstwie rolnym nie może być zaliczony jednocześnie do stażu uzupełniającego staż ubezpieczeniowy według ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (art. 10 ust. 1 tej ustawy) i jako okres, od którego zależy nabycie prawa do emerytury rolniczej na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy postanowił odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.